Devre : X
İçtima : 1

S. SAYISI : 320

İzmir Mebusu Behzat Bilgin ve 22 arkadaşının, Ege Üniversitesi kurulması hakkında kanun teklifi ve Maarif ve Bütçe encümenleri mazbataları (2/70)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Ege Üniversitesi Kuruluşu hakkındaki kanun teklifimizi ilişik olarak, mucip sebepler lâyihasiyle birlikte takdim ediyoruz.

Büyük Millet Meclisinin müzakere ve kabulüne arzı için gerekli muamelenin yapılmasını rica ederiz.

İzmir	İzmir	İzmir	İzmir	İzmir	İzmir
B. Bilgin	*İ. Sipahioğlu*	*N. İncekara*	*A. Aker*	*P. Arat*	*H. Ökeren*
İzmir	İzmir	İzmir	İzmir	İzmir	İzmir
R. Onursal	*M. A. Sebük*	*A. Tekön*	*N. Pınar*	*M. Aldemir*	*M. Balaban*
İzmir	İzmir	Aydın	İzmir	Denizli	İzmir
N. S. Altuğ	*S. Giz*	*C. Ülkü*	*C. Baban*	*B. Akşit*	*A. Güngören*
Manisa	Manisa	Aydın	Manisa		Aydın
M. Tümay	*M. Kurbanoğlu*	*N. İyriboz*	*F. L. Karaosmanoğlu*		*N. Geveci*

Ege Üniversitesi kuruluşu hakkında kanun teklifi mucip sebepler lâyihası

Bir memleketin vâsıl olduğu medeniyet seviyesinin istihsalinde üniversitelerin birinci derecede rolü malûm bulunmaktadır. Bunlar araştırılmalariyle,ilim ve fennin, aynı zamanda teknik tatbikatın ilerlemesine doğrudan doğruya vasıta oldukları gibi, bütün beşerî faaliyet sahalarında işleri sevk ve idare eden elemanların başlıca kaynağı olarak, her milletin muasır hayatta işgal ettiği mevkiin, maddi ve mânevi varlığın mesnedi telâkki edilebilirler.

Muhtelif memleketlerde asırlardan beri teessüs ve mütemadiyen tekâmül eden üniversitelerin sayısı bu hakikatin matematik ifadesi olmaktadır. Misal olarak 1935 yılı istatistiklerine nazaran üniversitelerin Fransa'da 17, Almanya'da 25, İngiltere'de 25, Belçika'da 4, Danimarka'da 2 miktarında olduğunu kaydetmek mümkündür. Diğer yüksek okullarla berabr mütalâa edildiği takdirde bu müesseselerin sayısı Fransada 247, Almanyada 68, Belçikada 23, Danimarkada 10, İtalyada 65, Birleşik Amerika devletlerinde 1 441 ve Rusyada 629 idi.

Bizde yüksek öğretimin uzun zaman İstanbul'a inhisar ettiğini hatırlatmak, memleketimizin her sahada kalkınmasına müessir olan mütehassıs elemanların kifayetsizliğini izaha yeter. Meşrutiyet devrinde vaziyeti ıslah için atılmış olan ilk adımlar, İmparatorluğun parçalanmasına müncer olan harbler içinde neticesiz kalmış ve üniversitelerimizi modern mânada tesis ve tanzim şerefi Cumhuriyet idaresine müyesser olmuştur. Bu cümleden halen İstanbul ve Ankara'da faaliyet halinde bulunan üç üniversitemize ilâveten Doğu illerimizde Atatürk Üniversitesinin kurulmasına girişilmiş bulunmaktadır. Bunu kültür hayatımızda tarihî bir adım telâkki etmek doğru olur. Çükü üniversitenin, Devletimizin eski ve yeni merkezlerine munhasır bir müessese olmadığı böylece anlaşılmış, bunların muhite doğru yayılmaları zarureti takdir edilmiş oluyor.

Üniversitelerin, bilhassa Türkiye gibi arazisi geniş ve nüfusu dağınık bir memlekette bir iki büyük merkezde toplanmış olmayıp imkân nispetinde memleket sathına dağılmasındaki ehemmiyet aşikârdır. Filhakika her üniversite, bulunduğu bölgenin kültür hayatını, dolayısiyle modern usullerle

çalışma imkânlarını ve refahını yükseltmeye doğrudan doğruya müessir olur. Lise tahsilini bitirmiş müstait gençleri Türkiye'nin her tarafından İstanbul ve Ankara'ya göndererek tahsillerini oralarda ikmal etmelerini temin etmek, ailelerin ekseriyeti için şimdiye kadar imkân dâhilinde olmamıştır ve hâlâ da değildir. Esasen Ankara ve İstanbul Üniersitelerinin kadroları ve öğretim vasıtaları bakımından hemen hemen hali işbaa geldiği de görülüyor. Öyle ki, tedris kalite ve seviyesini düşürmeden bu üniversitelerin şimdiki mevcutlarını pek fazla artırmaları tasavvur edilemez.

Diğer taraftan mevcut üniversitelerimiz, memleket çapındaki değerli hizmetlerine rağmen, bilhassa kendi bölgeleri halkına ön plânda faydalı oluyorlar. Buna misal olarak, İstanbul Teknik Üniversitesine 1940 - 1952 arasında kayıt ve kabul edilen 3306 öğrenciden 1470 inin doğrudan doğruya İstanbul şehri okullarından bu üniversiteye intikal ettiklerini göstermek mümkündür. Yüzde 45 derecesinde olan bu nispet üniversitenin esas itibariyle kendi bölgesi ve hattâ kendi şehri halkına üstün bir hizmet ifa ettiğini açıklamaya kâfidir. Halen üniversitelerimizde normal tedrisat derecesinde geniş bir ehemmiyetle ele alınan gece üniversiteleri ve halk kursları mevzuunun ise ancak bölge üniversiteleri yoliyle memleketşümul bir mahiyet alabileceği bedihidir.

Memleket iktisadiyatının ve imarının durgun ve imkânların âdeta kösteklenmiş bir manzara arz ettiği 1950 öncesi yıllarında, Üniversite ihtiyacı pek fazla hissedilememiştir. Hattâ o devrede, Devletimizin ve milletimizin malî ve iktisadi takati o kadar düşüktü ki, üniversitelerimizden az miktarda yetişmekte olan gençlerimiz için bile kâfi derecede faaliyet sahası bulunamıyor, bir nevi üniversiteli işsizliği zaman zaman kendini hissettiriyordu. Bugün şartlar tamamen değişmiş ve mütehassıs elemanlara ihtiyaç son derecede artmıştır. Devlet sektörünün yanıbaşında hususi teşebbüs yepyeni faaliyet sahaları açmıştır. Bu inkişafın mütezayit bir süratle artacağı şimdiden görülmektedir. Mütehassıs eleman bakımından Türkiye büyük noksanlıklar içindedir. Doktor, eczacı, inşaat mühendisi, mimar, makine mühendisi, elektrik mühendisi, kimya mühendisi, yüksek öğretmen, bankacı, maliyeci, iktisattçı ve ziraatçi gibi müesseseleri ve işleri kurup sevk ve idare edecek ihtısas unsurlarımızın kifayetsizliği aşikârdır. Ve esasen bunlar, artık memur olarak değil, daha ziyade hususi teşebbüslerin ve umumi kalkınmanın muharrik kuvvetleri olarak mütalâa edilmektedir. Bu ihtiyacı karşılamak için, İstanbul ve Ankara üniversitelerinin randımanlarını yükseltmelerine bel bağlamak doğru olmaz. Tedbiri bunların dışında aramak daha isabetli bir yol olur.

Bu mâruzatımızla, Türkiye'de üniversite adedini artırmak ve bunları tedricen memleket sathına yayarak üniversite tahsilini olduğu kadar üniversiter araştırmaları da mümkün olduğu nispette umumileştirmek zarureti kaydedilmiş oluyor. Bu noktadan hareket edilince, tebcile şayan bir teşebbüs olan Atatürk Üniversitesinden sonra, daha doğrusu onunla birlikte İzmir'de de bir Üniversite tesisi tabiî olarak hatıra gelmekte ve bu kanun teklifinin mevzuunu teşkil eylemektedir.

Türkiye'nin üçüncü büyük şehri olan İzmir (merkez ilce olarak) üç yüz bini epeyce aşan nüfusiyle üç milyon nüfuslu bir coğrafi ünitenin, Egenin kütürel ve iktisadi merkezini teşkil eder. Bu bölgenin eğitim müesseseleriyle kültürel, sınai, zirai ve ticari faaliyetleri ve bunlarla ilgili çeşitli müesseseleri modern bir üniversitenin mesnedi olmaya, onu yaşatmıya ve inkişaf ettirmeye fazlasiyle kifayet edecek ehemmiyettedir.

Ege Üniversitesinin bir rüşeymi telâkki edilebilecek olan Yüksek Eknonomi ve Ticaret Okulunun 1944 yılından beri kurulmuş ve şimdiye kadar memlekete bankacılık, maliye ve dış ticaret şubelerinde ihtısas sahibi 1 200 den fazla eleman kazandırmış olduğunu bu münasebetle zikretmek yerinde olur. Tesislerinin ve kadrolarının kifayetsizliğine rağmen bu yüksek okulun bine yakın öğrenciyi sînesinde toplamış olması büyük bir ihtiyacın mahsulüdür.

Bunun yanıbaşında, yalnız İzmir şehrinde Maarif Vekâletine ait üç erkek ve bir kız lisesiyle bir ticaret lisesi, lise derecesinde bir erkek ve iki kız sanat enstitüsü, bir de hususi lise olmak üzere 9 lise, bir Amerikan koleji, bir Fransız koleji, Ziraat Vekâletine ait bir ziraat okulu Üniversiteye öğrenci temin edecek başlıca müesseselerdir. Civar vilâyetlerden her birinin de liseleri, sanat enstitüleri ve bâzılarının ticaret liseleri mevcuttur. Esasen bu mevzuda İzmir - Manisa - Aydın - Denizli-

Muğla vilâyetlerini bir tek ünite addetmek zaruri olup birçok bakımdan Balıkesir - Uşak - Kütahya - Afyon - İsparta ve Burdur vilâyetlerini de buna katmak yerinde olur.

Yukarda zikri geçen liselere ilâveten, yeni kurulacak yabancı dil kolejini, İzmir Makina - Motör Okulu, Hemşire Okulu gibi kuruluşlarla haşerat mücadele istasyonu, bağcılık istasyonu, zeytincilik istasyonu, Nâzilli Pamuk Islah ve Üretme İstasyonu gibi çeşitli tesisleri ve İzmir'in zengin Millî Kütüphanesini, Üniversite ile yakından ilgili müesseseler olarak zikretmek mümkündür. Diğer taraftan, tıp tahsilinde üniversitenin yardımcı ve zaruri tetsisleri olan hastaneler bakımından İzmir'de Devlet Hastanesi, Çocuk Hastanesi, İşçi Hastanesi, Sâri Hastalıklar Hastanesi, Zührevi Hastalıklar Hastanesi, Verem Hastanesi, Verem Sanatoryumu, Manisa Akıl Hastanesi, Askerî Hastane gibi müesseseler ve bunların mütehassıs elemanları bu şubede tedrisatı kolaylaştırıcı bir durumu şimdiden temin etmiş bulunuyorlar. Hulâsa : Gerek pre - üniversiter tedris müesseseleri, gerekse tatbikat sahaları bakımından İzmir (civar vilâyetlerle birlikte) yeni bir üniversitenin kurulması için gerekli bütün şartları şimdiden haiz bulunmaktadır.

Sağlık müesseseleri gibi, sınai, zirai ve hattâ ticari faaliyet merkezleri de modern bir üniversitenin araştırma ve tatbikat sahaları olarak hususi bir ehemmiyet arz ederler. Bu itibarla İzmir'in muhtelif iktisadi faaliyetleri sinesinde kesafetle toplamış bir şehir olması üniversiteyi hayatın içine almak bakımından son derece müsait bir faktördür.

Türkiye'nin hiçbir bölgesinde ziraat, Ege'de olduğu kadar çeşitli ve zengin değildir. Tütün ve pamuk, zeytin ve diğer yağlı tohumlar, üzüm ve incir, yaş sebze ve meyvalar, palamut ve miyan kökü, keten ve kendir, hayvancılık ve balıkçılık gibi en mühim istihsal şubeleri burada, sınai işletmeleriyle birlikte mütekâsif bir halde bulunmaktadır. Orman ve maden mahsulleri ve sanayii buna inzımam eder. Esasen dış ticaret bakımından İzmir Türkiye'nin birinci limanıdır. Umumi ihracatımızın yüzde kırka yakın kısmı (1953 te yüzde 35) buradan yapılmaktadır.

İzmir aynı zamanda Türkiye'nin üçüncü büyük kültür merkezidir. Bir üniversite kurulmasiyle bu vasfı bir kat daha kuvvet kesbedecektir. Çeşitli neşriyatı, gazeteleri, kütüphaneleri, ilim ve sanat cemiyetleri, arkeolojik ve turistik zenginlikleri ve her sahada mütehassıs elemanlarının çokluğu ile de üniversiter çalışmalar için müsait bir zemin olduğu aşikârdır. Nihayet, ötedenberi Türkiye'nin Garba açılmış kapısı ve penceresi olduğu, bugün hâlâ dünya ile temasımızın başlıca vasıtalarından birini teşkil ettiği ayrıca kayde değer.

Türkiye'de beşinci bir üniversite için İzmir'inhatırdan kaçamıyacak bir merkez vasıflarını haiz bulunduğu, öyle sanırız ki, esasen izahtan müstağni bir bedahettir. Mesele olsa olsa böyle bir üniversiteye ihtiyaç olup olmadığı, zamanının gelip gelmediği ve böyle bir tesisin, bütçe ve eleman bakımından Atatürk Üniversitesiyle birlikte ele alınıp alınamıyacağı yönünden münakaşa edilebilir.

Bu üniversiteye, hattâ bunu takibedecek diğer üniversitelere şiddetle ihtiyacımız olduğu mühendis, doktor, eczacı, sanayici, iktisatçı ve hattâ hukukçu ve idareci elemanlarımızın bugün ihtiyaçtan çok noksan olması ve nüfusumuzun süratli tezayüdü, memleketin de hızlı inkişafı karşısında bu kifayetsizliğin gittikçe daha fazla mahsus bulunmasiyle sabittir. İleri memleketlerde normal olarak nüfusun yüzde biri üniversite mezunudur. Bu nispet oralarda yükselmek temayülünü sahahatle göstermektedir. Türkiye'nin de 250 - 300 bin üniversite mezununa ihtiyacı olduğunu kaydedersek hakikata herhalde yakın bir rakam vermiş oluruz.

Zamanın gelmediği de iddia edilemez : Bir üniversitenin kurulmuş olmasının enaz dört beş senelik devamlı bir gayrete bağlı olduğu ve mezun vermesinin de yine okadar zaman istiyeceği malûm bulunduğundan, yeni üniversite tesisi için atılan her adımın ancak on sene sonra semerelerinin toplanabileceğini unutmamak icabeder. Bilhassa bu sebeple, bu bahiste Türkiye'nin bugünkü ihtiyaçlariyle birlikte on sene sonraki ihtiyaçlarını da göz önünde tutmak bu teşebbüsün asla erken olmayıp bilâkis bir hayli gecikmiş olduğunu düşünmeye bizi icbar eder.

Nihayet bütçe mülâhazalarına geçelim : Bunların ehemmiyetini asla küçümsememekle beraber, bu kadar âcil ve hayati bir ihtiyacın karşılanması için senede 10 - 15 milyon liralık bir fedakârlığın çoğumsanamıyacağı ve üç milyar lirayı aşan devlet gelirlerimizin feyizli inkişafı karşısında bunun

taşınamıyacak bir yük telâkki edilemiyeceği kanaatindeyiz. Bundan çok fazlasını başarmamızı mümkün kılan mesut bir iktisadi ve malî kalkınmanın içinde bulunuyoruz.

Şunu da hatırlatmak belki zait değildir : Yalnız İzmir vilâyeti devlet gelirlerinin yüzde 8 ini temin etmektedir. Eğer birçok Garp memleketlerinde olduğu gibi, mahallî varidatın büyük kısmını mahallî idarelerin tasarrufu altında bırakacak bir reforma imkân bulunsaydı, İzmir ve civar vilâyetler için bu üniversiteyi kurmak esasen güç bir mesele teşkil etmiyecekti. Bu hizmetin umumi muhasebece ifası, bu sebeple, varidatın merkezilştirilmesi sistemi içinde umumi ihtiyaçların mahallî ihtiyaçlarla ne kadar iyi telif edilebildiğinin bir ifadesi olacaktır.

Tedris elemanlarının yetiştirilmesi hiç şüphesiz dâvanın esasını teşkil eder. Mevcut üniversite kadrolarının yeniden iki üniversiteyi teşkilâtlandıracak zenginlikte olmadığı maalesef doğrudur. Bu kadroların Ankara ve İstanbul'da yerleşmiş olmaları ayrıca bir müşkülât teşkil etmektedir. Şu halde, beş senelik bir devre içinde yeni üniversitelerde vazife alabilecek yeni profesör, doçent ve asistanlara, yani bunların yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu kanun teklifinin başlıca mucip sebeplerinden biri de budur. Tedris elemanlarının formasyonu hususunda mevcut üniversitelerin bir pépinière (fidanlık) vazifesini görmeleri zaruri olduğu halde bu sahada yüksek bir randıman elde edildiği maalesef iddia edilemez. Bu itibarla, Maarif Vekâletinin re'sen bu mevzu ile vazifelendirilmesi zarureti kendine hissettirmiştir. Bu, her iki yeni üniversite için birden ele alınabilecek bir meseledir ve bunlar bu suretle de yekdiğerini tamamlamış olacaklardır.

Burada, ilk kurulacak fakültelerin hangileri olabileceği hakkında bir fikir dermeyanına lüzum hissetmedik. Hükümete bu mevzuda salâhiyet verilmesi, gerekli tetkikler sonunda en isabetli kararlara varılmasını mümkün kılacaktır. Kanun teklifimizin gayesi hükümeti bu hususta vazifelendirmek ve onu, zaruri olan salâhiyet ve malî imkânlarla teçhiz eylemekten ibarettir.

Maddeler :

Başlık (Ege Üniversitesi Kuruluşu hakkında Kanun) şeklinde teklif edilmiştir.

6059 sayılı (Doğu Üniversitesi Kuruluş hazırlıkları) hakkındaki Kanunda kullanılmış olan hazırlık tâbirine burada lüzum görülmemiştir. Çünkü, İzmir'de üniversitenin ilk unsuru mahiyetinde telâkki ettiğimiz bir müessese (Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu) adiyle esasen mevcuttur. Bu okulun mevcut bünyesini muhafaza etmekle beraber ona fakülte hüviyeti verecek iki sömestrlik lisans tedrisatının arzu edecek mezunlar için ilâvesi Ege Üniversitesinin ilk fakültesini fiilen mevcut kılacağından bu kanun teklifi, tamamlayıcı hazırlık maddelerini de tabiî olarak ihtiva etmekle beraber, bir kuruluş kanunu mahiyetindedir.

Madde 1 : Bu madde Ege Üniversitesine kanunen mevcudiyet vermeye mâtuftur. İstanbul Teknik Üniversitesi de 4619 sayılı Kanunla Yüksek Mühendis Mektebinin yeniden teşkilâtlandırılmış şekli olarak aynı suretle vücut bulmuştur.

Üniversiteler Kanununa göre, bir Üniversite tesisi kanun mevzuu olduğundan birinci madde ile bu lâzime yerine getirilmiştir.

Madde 2 : Ege Üniversitesinin vazifelerine ait olan bu maddede bunların tadadi olarak kayda lüzum hissedilmemiş, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesinin kanunlarında musarrah vazifeleri bu üniversite için de aynen kabul edilmiştir. Bu suretle Ege Üniversitesinin, birçok Amerikan üniversitelerinde olduğu gibi, teknik üniversite mevzuunu da ihtiva edeceği ve fakültelerinin bu gayeye müteveccih olarak kurulacağı anlatılmış oluyor.

Madde 3 : Yukarıki maddeye muvazi olarak yeni üniversitenin bünyesini tesbit ve tarif etmektedir.

Madde 4 : Birinci kuruluş maddesinin mütemmimi olan bu madde, İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulunu Ege Üniversitesinin ilk fakültesi olarak teşkilâtlandırmaya mâtuftur.

1883 yılında kurulan İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu, bilhassa 1923 senesinden sonra modern mânasiyle bir üniversiter müessese ad ve telâkki edilebileceği gibi, İzmir'de 1944 te kurulan Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu da aynı mahiyettedir. Bunlarda mücerret ilimden ziyade

tatbikata ehemmiyet verilmesi, yüksek teknik tedrisatın her sahasında vâkıdır. Bu itibarla fakülte hüviyetini alması teknik tedrisatta fakültelere terettübeden modern role de, memleketin ihtiyaçlarına da uygun mütalâa edilmiştir.

Esasen bankacılık veya maliyecilik gibi bir ihtısası bugün bir mühendislik ihtısasından farklı görmeye imkân yoktur. Nitekim Amerikan üniversitelerinin bünyesi içinde yer alan kolejlerin haddizatında yüksek okul mahiyetinde oldukları ve bunları tamamlamak istiyen mezunlar için, üniversitenin daha yüksek dereceli unvanlara hak veren mütemmim tedrisatının açık bulunduğu malûmdur. Bu itibarla İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu bugünkü bünyesi ile üniversite içinde, üçüncü madde gereğince yer alabileceği gibi, bu yüksek okul mezunlarına birkaç sömestrlik mütemmim tedrisat ile lisans verecek bir fakültenin bünyesi içinde de yer almış olacaktır.

Madde 5. — 6059 sayılı (Doğu Üniversitesi) Kanununun birinci maddesinin aynı olan salâhiyet maddesi olup Ege Üniversitesinin diğer fakülte, yüksek okul ve enstitülerini kurmak imkânını Maarif Vekiline vermektedir.

Bu münasebetle İzmir'de bir ziraat fakültesi ve bir tıp fakültesi tesisi için zeminin hemen hemen hazır olduğunu hatırlatmayı uygun görürüz.

Madde 6. — Ege Üniversitesinin Üniversiteler Kanununa uygun olarak lüzumlu organlarının tekemmülü ve kuruluş devresinden çıkarak diğer üniversitelerimiz gibi hükmi şahsiyet iktisabetmesi bu madde ile derpiş edilmiş bulunuyor.

Madde 7. — 4619 sayılı Teknik Üniversite Kanununda da mevcut olan ve Üniversiteler Kanununun tabiî neticesi olan bir hükmü tekrarlamakta olup kuruluş devresinde dahi üniversite tedris heyetinin akademik unvanlarla teçhizi maksadına müptenidir.

Madde 8. — 6059 sayılı (Doğu Üniversitesi) Kanununun üçüncü maddesinin aynı olarak Ege Üniversitesi için lüzumlu gayrimenkullerin teminine mâtuftur. Buna ilâve edilen ikinci fıkra ile, İzmir Vilâyeti Muhasebei Hususiyesine ve İzmir Belediyesine ait gayrimenkullerin de Ege Üniversitesine devri istihdaf edilmiştir.

Madde 9. — Bütün medni memleketlerde olduğu gibi, üniversitelere bağış ve vasiyet yapılmasını teşvik eden bir vergi muafiyeti tesis edilmektedir. Bu mahiyette muafiyetlerin Hazineye kaybettirdikleri gelirin birkaç mislini üniversiteler bünyesine kazandırmak suretiyle binnetice yine devlet bütçesine raci olacak yükleri halk yardımiyle hafiflettiği malûmdur. 5698 sayılı Kanun ile Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliğine temin edilen muafiyet aynı mahiyette idi.

Geçici madde 1. — Kuruluş devresinde fakültelerin Maarif Vekâletine bağlı olarak vazife görmelerini temin etmektedir.

Geçici madde 2. — Ege Üniversitesi için lüzumlu tedris elemanlarının temini ve bunlara akademik ünvanların tevcihi hususunda Maarif Vekilini vazifelendirmekte ve salâhiyetlendirmektedir.

Geçici madde 3. — İstanbul Teknik Üniversitesi Kanununda olduğu gibi, kuruluş devresinde fakülte dekanlarının tâyinini Maarif Vekilnin salâhiyeti dâhiline almaktadır.

Geçici madde 4. — Kuruluş devresinde Ege Üniversitesinin henüz mülhak bütçesi olamıyacağından, bu devrede masrafların Maarif bütçesinde toplanmasına mâtuftur.

Geçici maddde 5. — 6373 sayılı Atatürk Üniversitesi Kanununun 2 nci maddesinin aynıdır ve Ege Üniversitesi inşaatı ve tesisatı için gelecek yıllara sâri taahhüt imkânını vermektedir.

Geçici madde 6. — Ege Üniversitesine yapılacak bağış ve vasiyetleri, kuruluş devresinde Maarif Vekâleti veya Ege Üniversitesine Yardım Cemiyeti kanaliyle temine mâtuftur.

Geçici madde 7. — 6059 sayılı Kanunun ikinci maddesinin aynı olup kuruluş hazırlıklarında çalıştırılacak personel ücretlerinin teminini istihdaf etmektedir.

Madde 10 ve 11. — Mûtat meriyet ve tatbika memuriyet maddeleridir.

Maarif Encümeni Mazbatası

T. B. M. M.
Maarif Encümeni
Esas No: 2/70
Karar No: 12

18 . IV . 1955

Yüksek Reisliğe

İzmir Mebusu Behzat Bilgin ve 22 arkadaşının, Eğe Üniversitesi kuruluşu hakkında kanun teklifi, Maarif Vekili, Maarif ve Maliye vekâletleri mümessilleri huzuriyle ve maddeleri bir Tâli Encümene de tetkik ettirilmek suretiyle encümenimizce müzakere edildi.

Türkiye'yi en ileri bir medeniyet seviyesine ulaştırmak ve yüksek insan cemiyeti haline getirilmek gayesi, her şeyden evvel memlekette ilim ve kültür hareket ve faaliyetlerinin geliştirilmesini zaruri kılmaktadır. Bu hareket ve faaliyetlerin en esaslı kaynağı olan üniversitelerimizin bilhassa kemmiyet bakımından kifayetsizliği aşikârdır. Filhakika milletimizi mânen yükseltmek ve en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılmak için bugün girişilmiş bulunan fikrî ve iktisadi kalkınma hareketi, her sahada mütehassıs elemana şiddetli ihtiyaç hissettirmekte ve mevcut üniversitelerimiz, bu ihtiyaca cevap vermekten çok uzak bulunmaktadır. Bu sebeple bugün Türkiye'de üniversitelerin sayısını artırmak bir zaruret halini almıştır. Her vilâyette bir lise açma dâvasının sona ermek üzere bulunması ve bu liselerden yetişen istidatlara inkişaf imkânının sağlanması ihtiyacı da bu zarureti tabiî hale getirmiştir.

Diğer taraftan memlekette bir fikrî gelişme muvazenesi kurarak topyekûn kalkınmanın sağlanması, vatanın her tarafındaki maddi ve mânevi servet ve kaynakların araştırılması, hizmetin vatandaşın ayağına götürülmesi ve memleket nimetleriyle devlet hizmetlerinden bütün vatandaşların müsavi şekilde istifade ettirilmesi lüzumu, bizi bu üniversiteleri vatan sathına yaymaya zorlamaktadır. Bu suretle yurdun her tarafında bir ilim havası ve kültür iklimi yaratmanın büyük millî fayda ve nimetlerine kavuşulmuş olacaktır. Esasen Türkiye'nin arazi genişliği ve nüfus dağınıklığı da üniversitelerin mahdut ve muayyen merkezlerde teksif edilmeyip muhite doğru yayılmalarını icabettirmektedir. Kaldı ki, İstanbul ve Ankara üniversiteleri, bugün tedrisat ve umumi faaliyet kalitesini düşürecek bir işba haline gelmiş bulunmaktadırlar.

Üniversitelerin kurulmasında malî imkânın ve talim anasırı temininin, üzerinde ehemmiyetle durulacak iki mesele olduğunda asla şüphe yoktur.

Devlet gelirleri üç milyara varan ve gün geçtikçe de hızla artmakta bulunan bir memleketin açacağı birkaç üniversiteye yılda 10 - 15 er milyon lira ayırması fazla bir malî külfet sayılamaz.

Talim anasırı hususunda geniş imkânlara sahip olduğumuz iddia edilemezse de, bir mesele yakın ve zorlayıcı bir ihtiyaç haline getirilmedikçe verim elde edilememektedir. Bu hususta mevcut üniversiteler kaynak vazifesi göreceği gibi, hariçten istifade etmek de mümkündür. Esasen Maarif Vekâleti, bu hususdaki imkânları ölçüsünde fakülte açmak ihtiyarına sahiptir.

Bu mülâhazalara binaen geniş, nüfusu kesif, kültür, iktisat ve ziraat bakımından zengin ve hareketli bir mıntaka olan Egede bir üniversite açılması yerinde görülmüştür.

Diğer taraftan bu mıntakanın merkezi ve en büyük şehri olan İzmir'in; Egenin iktisat ve kültür merkezi, birinci derecede bir dış ticaret limanı ve Türkiye'nin Garba açılmış mühim bir kapısı oluşu; üniversiteyi besliyecek ve faaliyetini verimli kılacak pek çok eğitim, kültür ve sağlık müesseselerine sahip bulunuşu, ehemmiyetli sanat, ticaret ve ziraat hareket ve faaliyetlerine sahne oluşu; ilmî araştırma faaliyetlerine elverişli birçok hususi müesseselere malik bulunuşu dolayısiyle bu üniversitenin İzmir'de açılması muvafık mütalâa edilmiştir.

Bu suretle encümenimizce esas itibariyle kabul edilen kanun teklifinin maddelerinde aşa-

ğıdaki değişiklikler yapılmıştır :

1. Başlıkta kanunun mahiyetine daha uygun olması dolayısiyle «Kuruluş» yerine «Kurulma» tâbiri kullanılmış ve «İzmir» kelimesi ilâve edilmiştir.

2. Her ikisi de kuruluşa ait olması hasebiyle 1 ve 5 nci maddeler birleştirilerek tesisin gerektirdiği muameleler hususunda Maarif Vekiline salâhiyet verilmesi kaydı bu maddeye ilâve edilmiştir.

3. Alelûmum Üniversitelerin vazifeleri, Üniversiteler Kanununda tesbit edilmiş olduğundan vazifeden bahseden ikinci madde çıkarılmıştır.

4. Teknik Üniversite, müstakil bir Üniversite olacağı ve her üniversite ayrı bir kanunla kurulacağı için üçüncü madde çıkarılmıştır. Ancak, bu maddenin teknik tedrisata taallûk etmiyen hükümleri birinci maddenin şümulüne ithal edilmiştir.

5. İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret okulunun aynen ipkası, bugünkü memleket ve pratik hayat ihtiyaçları muvacehesinde lüzumlu görüldüğünden dördüncü madde çıkarılmıştır.

6. Bu Üniversitenin bir an önce hükmi şahsiyet iktisabetmesini temin maksadiyle altıncı maddedeki üç Fakülte kaydı ikiye indirilmiştir.

7. Öğretim heyetinden madut olan ve binaenaleyh bu heyet arasında zikrü tadadı zaruri görülen «öğretim yardımcıları» da 7 nci maddeye ilâve edilmiştir.

8. Mefhumuna daha uygun olacağı için sekizinci maddedeki «vilâyet» tâbiri yerine «hususi muhasebeye» tâbiri kullanılmıştır.

9. Üniversite muhtariyetini ihlâl etmemek, bir enflâsyon ve ehliyetsizler kapısı açmıyarak tedris elemanlarının akademik kariyerden geçmiş kimseler arasından alınmasını temin etmek ve mevcut olan nizama uymak maksadiyle fakültelerin istiklâli kabul edilmiş; Üniversitenin idaresi ve tedris elemanlarının tâyini hususunda mevcut Üniversiteler Kanunu hükümlerine uyulmuş ve diğer hususatta mevcut mevzuat, program, nizamname ve talimatnamelerin tatbik edilmesi imkân ve ihtiyarı bahşedilmiştir. Bu sebeple geçici birinci maddede bu yolda gerekli değişiklikler yapılmış ve geçici ikinci madde çıkarılmıştır.

10. Bu üniversitenin tesisi hazırlıklarında çalışacaklara verilecek ücret, maaşlı ve ücretli Devlet memurlarına da teşmil edilmiş bulunduğundan adaleti sağlamak üzere geçici 7 nci maddedeki «Maarif Vekâleti mensupları hariç» ibaresi çıkarılmıştır.

9, 11 ve 12 nci maddelerle geçici 3, 4, 5 ve 6 ncı maddeler aynen kabul edilecek ekli metin meydana getirilmiştir.

Havalesi gereğince Bütçe Encümenine sevk edilmek üzere Yüksek Reisliğe saygı ile sunulur.

Maarif Encümeni Reisi	M. M.
Trabzon	Rize
M. R. Tarakçıoğlu	*A. Morgil*
Kâtip	
Uşak	Ankara
O. Dengiz	*A. Temuçin*
İmzada bulunamadı	
Burdur	Çanakkale
M. Özbey	*N. Tugay*
Diyarbakır	Erzincan
Söz hakkım mahfuzdur	*V. Varol*
H. Turgut	
Gümüşane	İstanbul
S. Özcansan	*A. Hacopulos*
Konya	Konya	Sivas
H. R. Atademir	*S. Sönmez*	*B. Örnekol*
Trabzon	Trabzon	Zonguldak
H. Ağanoğlu	Muhalefet şerhi eklidir	*E. Sayar*
	O. Turan	

Muhalefet şerhi

İzmir'de Üniversite kurulması hakkındaki kanun teklifine usul ve esas olmak üzere iki bakımdan da muhalif kalmayı zaruri kılan sebepler kısaca şunlardır :

A) Usul bakımından :

1. Yeni bir üniversite kurmak gibi milletimizin medeniyet dâvası ve mukadderatiyle alâkalı bir teşebbüs, ancak devletin bütün memlekete şâmil bir kültür ve maarif siyasetine uygun olarak vukubuldukça teemmüle şayandır.

2. Memleketin maddi - manevi ihtiyaç ve imkânlariyle muvazi ve bunları tetkik eden ilmî bir gerekçeye dayanamıyan bir teşebbüsün tahakkuku ve müspet neticeler vermesi meşkûk veya tesadüfidir.

3. Bir bölge mebusları, ilim ve tefekkür bakımından salâhiyetli kimseler olsa dahi,

devlete mahsus imkân ve vasıtalarla kabil olacak böyle bir tetkiki yapmak için müsait bir durumda değildirler.

4. Nitekim bu sebepledir ki mezkûr teklif maddî hesaplara müstenit ilmî bir hüviyet kazanmadığı gibi üniversitenin en esaslı unsuru olan ilim adamlarını temin hususunda memleketin içinde bulunduğu çaresiz durumu da hiç nazarı itibara almamış ve hattâ üniversite - Teknik Üniversite, Fakülte - yüksek mektep mefhumları ile ilmî ve pratik ihtiyaç ve gayeleri birbirine karıştıracak kadar meselenin ehemmiyetiyle uzlaşmıyan bir zihniyetin ifadesi olmuştur.

5. Teklif pratik ve teknik gayeler üzerinde durduğuna göre mevcut yüksek ticaret mektebinin neden fakülte haline ifrağ edilmek istendiği sebebi anlaşılamadığı gibi bu ifrağın eleman bakımından nasıl mümkün olabileceği de izah edilmemiştir. Daha doğrusu pratik ihtiyaçlar esas alındığına göre, mevcut ilmî güçlükler karşısında yüksek veya meslek mektepleri yerine üniversite talebedilmesi sebebi meçhul kalmaktadır.

6. XX. Asrın ortasında bir ilim ocağı, tesisine teşebbüs edilirken dahi bu kadar ilimden ve hattâ ampirizmden âri bir hâdiseye medeniyet dünyasında raslanamaz. Basit bir fabrika kurmaya karar veren bir tacir bile sermaye, iptidai madde, iş ve ihtısas unsurlariyle piyasa durumlarını tetkik ve hesap etmeden faaliyete geçerse âkibetinin iflâsla neticelenmemesi ancak bir tesadüfle mümkündür.

7. Teklif, bütün bu mahzurları bertaraf eden bir hüviyetle gelse dahi, bunun her zaman devletin maarif siyaseti ve memleketin yüksek menfaatleriyle ahenkli bulunduğu temin edilemez. Nitekim bu usul ve mahiyetle gelen mezkûr teklif kabul edildiği takdirde, daha şimdiden sayısı belli olmıyan, diğer teklifler muvacehesinde hükümet, meclis ve netice olarak, memleketin karşılaşacağı müşkülleri hesaba katmak mecburiyeti vardır. İlmî gerekçelere dayanmadıkça bunlardan birini kabul ne kadar gayriilmî ise diğerlerini ret de o kadar subjektif olur. Hükümet tarafından İzmir teklifinin benimsenmesi ve Trabzon'un reddi gibi.

B) Esas bakımından :

1. Bu kanun teklifi hükümet tarafından tasvibediliyorsa bunun devletin kültür siyasetine uygun düşmüş olması iktiza eder. Bu takdirde teşebbüsün neden bizzat hükümetten gelmediği sualinin cevaplandırılması gerekir.

2. Hükümet için bu ana kadar böyle bir siyaset derpiş edilmemiş ise, o halde, teklifin hakkiyle benimsenebilmesi ancak bu hususa dair yaptırmış olduğu tetkiklerden müspet bir netice almasiyle mümkündür. Yeni bir ilmî esbabı mucibe getirmeden hükümetin bu teklife iltihakı onu takviyeye ve Yüksek Meclis âzasının tereddüdlerini izaleye kifayet edemiyeceği de aşikârdır.

3. Hükümetçe teklifin müsait karşılandığı encümende Maarif Vekili tarafından ifade edildiyse de bunun neden usulüne uygun ve ilmî delillere müstenit bir mahiyet alamadığı sebebi anlaşılamamaktadır. Zira bu hususu ilmî ve kabule şayan bir rapora bağlayabilmek için devletin elinde her türlü imkân ve vasıtalar bulunduğu halde Maarif Vekâleti bunlardan hiçbirisine müracaat etmemiş, keyfiyet üniversitelere sorulmamış veya, daha emini, ciddî ilim ve fikir adamlarından müteşekkil bir heyet kurulmamıştır. Hattâ bugünkü zayıf bünyesine rağmen, bizzat Maarif Vekâleti bile, bu teşebbüse mesnet olması mülâhazasiyle, küçük bir rapor da hazırlayabilir ve istatistik malûmat verilebilirdi. Halbuki yeni üniversite kurma teşebbüsleriyle memleketin mânevi gücü arasındaki münasebet ve ahengi temin için ecnebi mütehassıslar da getirtmek mümkün idi.

4. Daha mühimi, Türkiye'nin mânevi kudretiyle pratik ihtiyaçlarını meydana koyan usul ve vasıtalara baş vurulmadan dahi, Maarif Vekili de dâhil olmak üzere encümende yeni üniversiteye ilim adamı bulmak zorluğunun hemen herkes tarafından ifade edilmesi bu teşebbüsün akamete uğramaya mahkûm bulunduğunu itiraftan başka bir mânaya gelmez.

5. Filhakika, erbabınca bilindiği üzere, mevcut üniversitelerin yenilerini doğurmak şöyle dursun, zayıf bünye ve elemanlarına rağmen, oralarda memleket için zaruri olan birçok kürsüler el'an ya ecnebi profesörler elindedir, ya çok zayıf, ya münhal veya henüz ihdas bile edilmemiştir. Bugün memleketin ilmî

inkişafın pek ümit verici bir seyir takibedemediği ve hattâ üniversitelerimiz ciddî buhranlara mâruz kaldığı göz önüne getirilirse yeni bir üniversite ancak mevcutlar ilmin ve memleketin ihtiyaçlarına göre ıslah edilip verimli bir hale getirilmesinden ve maarif siyasetinin onunla ahenkli bir istikamet almasından sonra kurulabilecektir.

6. Yeni üniversiteye akademik pâyeleri ihraz etmiş ilim adamları bulmak müşkülâtı teklifte vuzuhsuz bir şekilde ileri sürüldüğü üzere, encümende kürsüleri üniversite dışındaki elemanlarla doldurma temayülünü meydana çıkardı. Fakat mevcut üniversiteler kanuna aykırı olan bu fikir, aynı zamanda, henüz bir çabalama devresi geçiren Türk ilminin de inhilâl ve iflâsına âmil olacağı endişesiyle, uzun münakaşalardan sonra bertaraf edildi. Bu tehlikeli yola gidilseydi menşeleri ve ölçüleri farklı, fakat kanuna göre hak ve salâhiyetleri aynı iki tip üniversite meydana gelecek ve neticede, zaten kuvvetli olmıyan, mevcut üniversitelerin daha da sarsılmasına âmil olacaktı.

7. Bu kapı da kapalı kaldığına göre bu teklifin Meclis Umumi Heyeti tarafından bir an için kabul edilmiş olacağını düşünelim; o halde bu kanun kâğıt üzerinde kalacak ve meriyete giremiyecektir. Böyle bir durum hâsıl olursa tek bir çare vardır, o da bütün ilim adamlarını Garpten getirtmektir. Fakat hükümet mümessili, böyle bir karar veya niyetin mevcut olduğuna dair bir işarette bulunmamıştır. Bu yola gidildiği takdirde yine de bâzı suallerin iradı mukadderdir. Zira neden mevcutların ıslahiyle işe başlanmadığı düşünülebilir. Hususiyle her üniversitenin temelini teşkil eden edebiyat fakültelerinin tesisinde millî kültüre dâhil ilim şubeleri için dışarıdan adam temin etmek, bâzı ahvalde, imkânsızdır. Binaenaleyh yegâne çıkar yol bu gözükmekle beraber yine de dolaşık bir yoldur ve iki tip üniversitenin vucut bulmasına sebep olacaktır, ki bunun faydaları yanında maddi - mânevi birtakım mahzurları da mevcuttur.

8. Avrupa'da bâzı üniversitelerin, kuruluşlarındaki seviyeleri ile muahhar tarihî tekâmüllerini nazarı itibara alanlar kurulacak zayıf üniversitelerimizin zamanla hakiki hüviyetlerini kazanacaklarını düşünebilirler. Fakat bu düşünce de hatalıdır. Bunun için hiç olmazsa evvelâ İzmir'e nazaran oldukça müsait durumlarına rağmen mevcut üniversitelerin tekâmüllerinden emin olduğumuzun ispatı icabeder. Eğer bu yeni faaliyetlerimiz hususi teşebbüsün veya vakıfların eseri olsa, veya içten ve dıştan daimî kontrol mekanizmasının icapları yapılsa, veyahut da ilmî mevkilerin hiç olmazsa ekseriyeti cidden ehliyetli insanlar elinde bulunsa böyle bir tekâmülden ümitvar olmak mümkündür. Türkiye'nin ilmî bakımdan ancak iki üniversiteyi nüve halinde bir kadro ile ayakta tutacak kadar bir mânevi iktidara sahibolması, diğer taraftan kanuni mevzuat böyle bir ümidin isabetsizliğini meydana koymaya kâfidir.

9. Gerek esbabı mucibe, gerekse Encümene mensup bâzı zevat, bu teklif kanuniyet kesbederse, bunun önce ilim adamlarını hazırlamaya, sonra da üniversiteyi kurmaya âmil olacağı fikrini ileri sürmüştür. İfade tarzı ne olursa olsun, meseleyi ters taraftan ele alan bu zihniyetin, dolayısiyle, hükümeti tahrikten ve bir üniversite ve kültür siyasetine zorlamaktan başka bir mâna ve faydası olamaz, ki her halde bu gayeyi böyle bir kanun teklifiyle değil başka şekil ve vasıtalarla temine çalışmak daha isabetli olsa gerektir.

10. Bu hususta her hangi bir karar verirken uzun zamandan beri Şark Üniversitesini kurma teşebbüsünün bile henüz gerçekleşmekten çok uzak bulunduğunu asla hatırdan çıkarmamak mecburiyetindeyiz.

11. Bu müşkül ve müphem duruma rağmen encümeni yeni üniversiteler kurma teklifleri karşısında tasvipkâr bir karara sevk eden iki âmilin daha müessir olduğu sezilmektedir. Bunlardan biri, her halde, memleketin inkişafı için bizzat teşebbüsün haiz olduğu cazibedir. Filhakika Garp memleketleri gibi üniversitelerimizin çoğalmasını istiyen münevverlerin arzusu ne kadar tebcile şayan ise, ilmî imkânlarla mücehhez olmadığı takdirde, bunun doğuracağı maddi - mânevi zorluklar da o kadar ağır ve hattâ tehlikeli olacaktır. Üniversite kurmak hususundaki arzumuzu gerçekleştirmekteki mânevi engeller ağır sanayi kurmak arzumuzda olduğu gibi maddi olsa idi, şüphesiz daha ihtiyatlı davranma lüzumunu duyardık. Aradaki fark sadece isimden ibaret bir üniversite kurduğu-

muz zaman kendimizi aldatabildiğimiz halde ağır sanayi yerine bir atelye ile avunmamızın imkânsız olmasıdır. Bu sebeplerden diğeri de, memleketin maddi kalkınmasiyle muvazi olarak teknik ve pratik elemanlara duyulan ihtiyaçtır. Fakat bu da, bugün için, gayesi ilim olan üniversite ile mümkün olamıyacağına göre, türlü meslek mektepleri açmak suretiyle bu ihtiyaç telâfi edilebilir.

12. Bütün bu kısa mülâhazalar dahi Türkiye'de ilmin kuruluşu ve tekâmülünü süratlendirebilmek, yeni üniversiteler kurma imkânlarına sahip olmak için başka çarelere başvurmanın zaruretini meydana koymaya kâfidir. Kanaatimizce bu çareler ikidir. Sağlam bir kültür ve maarif siyasetinin esaslarını tesbit ettikten sonra önce üniversitelerimizi ilmin icaplarına uygun olarak Garptaki mütevazıları seviyesine çıkarabilmek için ciddî bir ıslaha tâbi tutarak verimli bir hale getirmektir. Mânevi bir mesele gibi üniversite meselesi de munhasıran keyfiyet meselesidir. Bir üniversite ancak ilmî formasyon ve metotları haiz olarak çalışabilen, ilme yeni araştırmalariyle ilâve yapabilen unsurlarla kaimdir. Kendi aleyhimizdeki peşin hükümlerden kurtulduğumuz ve ilmin icaplarına göre hareket ettiğimiz takdirde gayenin istihsali kolaylaşacak ve memleket selâmet yolunu bulacaktır. Esasen bugünkü üniversitelerimizde mevcut ciddî ilim adamları, ıslah edilecek iki üniversitenin nüvesini teşkile kâfi gelecektir. Memleketin ilmî ve medeni inkişafını süratlendirmek ve az zamanda üniversiteleri çoğaltmak istiyorsak başvuracağımız ikinci tedbir de, türlü ilim şubeleri için Garp memleketlerine bol miktarda talebe göndermek olacaktır. Fakat sistemli bir programa bağlanması gereken bu teşebbüsün çok semereli olabilmesi için, şimdiye kadar cereyan edenlerden farklı olarak, bu talebelerin kafasına, ahlâkına ve vatanperverliğine itimadedilen bir imtihan heyeti tarafından seçilmesi, oralarda da, sıkı bir kontrola tâbi tutularak en kabiliyetlilerine mezuniyetten sonra doktora ve habilitasyon derecelerini kazanmalarına imkân verilmesi icabedecektir.

Bu atom çağında henüz ilmin tesisine giden yolu bulamazsak medeniyet dâvamız ve inkılâp iddialarımız satıhta kalmaya mahkûm ve daimî bir bocalama hali mukaddardir. Avrupa medeniyetine bizim gibi sonradan intisabeden birtakım milletlerin bizden ileri bir safhada bulunmalarında birinci âmil şüphesiz Garp ilim ve metotlarına bizden daha önce nüfuz etmeleri olmuştur. Her sahada olduğu gibi ilimde de şekilciliği bir tarafa bırakarak bol para ve muazzam binalar tahsis etmek suretiyle sarf ettiğimiz gayretleri biraz da ilmin kendisine tevcih etmeliyiz. Büyük bir maddi kalkınma hamlesiyle işe başlıyan demokrat iktidarın buna muvazi ve bizzat onun teminatı olacak bulunan bir mânevi kalkınma faaliyetine geçmesi zamanı artık gelmiştir. İlimde ve maarifte kemiyet değil, yalnız keyfiyet bir mâna ifade eder. Liselerinde ana dilini öğretemiyen, Türkçenin henüz gramer ve lûgatını yapamıyan bir memleketin eksiklikleri her halde üniversitelerinin azlığiyle değil, mahiyetleriyle alâkalıdır.

Mevzuun ehemmiyetine rağmen bu küçük mülâhazalar kurulması mutasavver yeni üniversite kanun teklifleri karşısında muhalif düşünmekteki mazereti meşru kılar ümidindeyim.

Trabzon Mebusu
O. Turan

Bütçe Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe Encümeni
Esas No. 2/70
Karar No. 119

16 . V . 1955

Yüksek Reisliğe

İzmir Mebusu Behzad Bilgin ve 22 arkadaşının, İzmir'de Ege Üniversitesi kurulması hakkındaki kanun teklifi, Maarif Encümeni mazbatasiyle birlikte encümenimize havale edilmiş olmakla, Maarif Vekili ve Maliye Vekâleti mümessillerinin huzuriyle tetkik ve müzakere edildi.

Memleketimizdeki umumi kalkınma ihtiyacı ve hareketi karşısında ilim, fen ve tekniğin her şubesinde mütehassıs elemanlara mütezayit bir ihtiyaç hâsıl olduğu ve bunların bilhassa üniversitelerde yetiştirilmesinin mümkün bulunduğu, üniversitelerin diğer taraftan araştırma merkezleri olarak bulundukları memleket ve bölgenin inkişafına, maddi ve mânevi kalkınmasına doğrudan doğruya müessir bulundukları, Türkiye'de halen İstanbul ve Ankara'da mütemerkiz bulunan üç üniversitenin bu umumi ihtiyacı karşılamaya kâfi gelmediği ve âdeta işba halinde bulunduğu ve tedriyat kalitesine menfi tesir icra etmeden öğrenci miktarını daha fazla arttıramıyacakları, esasen birçok müstait gençlerin sırf iktisadi sebeplerle İstanbul ve Ankara'da tahsillerine devam imkânından mahrum bulundukları, bütün bu sebeplerle üniversitelerimizin tedricen vatan sathına imkân nispetinde yayılmalarının zaruri bulunduğu görüşüne varılmış ve Ege bölgesinin bir üniversiteyi yaşatmak bakımından lüzumlu şartları haiz bulunduğu müşahede edilerek İzmir'de bir üniversite kurulması uygun mütalâa edilmiştir.

Müzakerelerin merkezi sıkleti, bilhassa öğretim elemanlarının yetiştirilmesi noktası üzerinde toplanmış ve bu mevzuda kaliteden fedakârlık yapılamıyacağı kabul edildikten sonra teklif metninde yeni üniversite öğretim üyelerinin Üniversiteler Kanununa göre akademik kariyere intisabetmiş yüksek ehliyet sahibi zevat arasından intihabedileceği memnuniyetle müşahede edilerek yeni üniversiteler kuruldukça tedris elemanlarının yetişmesinin de hızlanacağı ve buna ait tedbirlerin tatbik mevkii bulacağı tabiî görülmüştür.

Bu kanun teklifiyle Maarif Vekiline verilen yetkinin bütçe ve kadro imkânları nispetinde tatbik edileceği ve yeni üniversite kuruluşunun bir hamlede değil, tedricen tahakkuk edeceği, tedrisat kalitsenin daimî ön plânda tutulacağı ve zararlı olabilecek acelecilikerden içtinap olunacağı tesbit edildikten sonra teklifin umumi müzakeresi müspet rey ile sona ermiş ve maddelere geçilerek Maarif Encümenince tadilen kabul edilen teklif metni bir maddenin değiştirilmesi ve diğer bir maddenin ilâvesi suretiyle aynen kabul olunmuştur.

Değiştirilen geçici birinci maddede, «Üniversite hükmi şahsiyet iktisabedinceye kadar üniversitenin idaresi ve tedris elemanlarının tâyini 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 73 ve 74 ncü maddeleri hükümleri dâhilinde yapılır» denilmekte idi. Üniversiteler Kanunundaki bu hükümle Üniversitelerarası Kurula verilmiş olan salâhiyetin hiçbir üniversiteye bağlı olmıyarak kurulacak müstakil fakülteler hakkında olduğu, dolayısiyle Ege Üniversitesine bağlı olmak üzere kurulacak fakültelere tatbikında bir zaruret mevcut bulunmadığı ve üniversitelerarası kurulan esasen sık sık toplanamadığı nazara alınarak 3 ncü maddede vasıfları tesbit edilmiş olan öğretim üyelerinin doğrudan doğruya Maarif Vekili tarafından tâyini daha uygun mütalâa edilmiştir.

Geçici madde 7 olarak Ege Üniversitesinin cari malî yılı içinde açılması mümkün olan fakültelerinin hazırlıklarını mümkün kılmak üzere Maarif Vekâletine malî imkân bahşeden bir hüküm tesis olunmuştur.

Bu değişikliklerle kabul olunan kanun teklifi Yüksek Meclisin tasvip ve tasdikine arz olunmak üzere, takdimen ve müstacelen görüşülmesi temennisiyle Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reisvekili	Bu M. M.
Rize	Balıkesir	Ordu
İ. Akçal	*H. İmre*	*R. Aksoy*

Kâtip	Ağrı	Konya	Niğde	Rize
Siird	Geçici birinci meddeye	*M. Bağrıaçık*	*H. A. Göktürk*	*H. Agun*
B. Erden	muhalifim	Seyhan	Seyhan	Sinob
	K. Küfrevi	*S. Barı*	*N. İ. Tolun*	*N. Sertoğlu*
Antalya	Balıkesir	Çankırı	Sinob	Sivas	Trabzon
K. Akmanlar	*M. H. Timurtaş*	*T. Uygur*	*S. Somuncuoğlu*	*A. Özel*	*S. F. Kalaycıoğlu*
Çorum	Elâğığ	İzmir	Yozgad	Zonguldak	Zonguldak
Y. Gürsel	*Ö. F. Sanaç*	*B. Bilgin*	*D. Akbel*	*S. Ataman*	*H. Balık*

İZMİR MEBUSU BEHZAT BİLGİN VE 22 ARKADAŞININ TEKLİFİ

Ege Üniversitesi Kuruluşu hakkında kanun teklifi

MADDE 1. — Ege Üniversitesi adiyle İzmir'de bir üniversite kurulmuştur.

MADDE 2. — Ege Üniversitesinin vazifeleri İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi vazifelerinin aynıdır.

MADDE 3. — Ege Üniversitesi, teknik tedrisatı da şümulü içine alan fakültelerle bu fakültelere bağlı şube ve enstitülerden teşekkül eder.

MADDE 4. — İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu, 1955 - 1956 ders yılından itibaren Ege Üniversitesi İktisat Fakültesi olarak teşkilâtlandırılır ve o suretle çalışır.

MADDE 5. — Ege Üniversitesini teşkil edecek diğer fakülte, enstitü, yüksek okul ve kurumları tesis için gerekli muameleleri yapmaya Maarif Vekili salâhiyetlidir.

MADDE 6. — Ege Üniversitesi, üç fakültesinin kuruluşunun ikmali ve tedrisata açılmasiyle Üniversiteler Kanununda musarrah bütün hak ve vecibelerle hükmi şahsiyet iktisabeder.

MADDE 7. — Ege Üniversitesi öğretim heyeti ordinaryüs profesör, profesör ve doçentlerden teşekkül eder.

MAARİF ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Ege Üniversitesi Adiyle İzmir'de Bir Üniversite Kurulması hakkında Kanun

MADDE 1. — «Ege Üniversitesi» adiyle İzmir'de bir üniversite tesis etmek için lüzumlu fakülte, enstitü ve diğer yükseköğretim ve araştırma müesseselerini kurmak üzere gerekli muameleleri yapmaya Maarif Vekili salâhiyetlidir.

MADDE 2. — Ege Üniversitesi, iki fakültesinin kuruluşunun ikmali ve tedrisata açılmasiyle Üniversiteler Kanununda musarrah bütün hak ve vecibelerle hükmi şahsiyet iktisabeder.

MADDE 3. — Ege Üniversitesi Öğretim Heyeti; ordinaryüs profesör, profesör ve doçentlerden; öğretim yardımcıları da öğretim görevlileri, lektörler, mütahassıslar, mütercimler ve asistanlardan teşekkül eder.

BÜTÇE ENCÜMENİNİN TADİLİ

Ege Üniversitesi adiyle İzmir'de bir üniversite kurulması hakkında kanun teklifi

MADDE 1. — Maarif Encümeninin birinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Maarif Encümeninin ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Maarif Encümeninin üçüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Teklif	Mf. E.
MADDE 8. — Maarif Vekâletince Ege Üniversitesi için lüzumlu olduğu belirtilecek devlete ait gayrimenkuller, İcra Vekilleri Heyeti kararıyle 5 nci maddede yazılı kurumların çalışmalarına tahsis olunur. İzmir Vilâyeti, vilâyete ve İzmir Belediyesi de, belediyeye ait gayrimenkullerden 5 nci maddede yazılı kurumların tesisine veya çalışmalarına elverişli olanları, Vilâyet Umumi Meclisi veya İzmir Şehir Meclisi kararıyle Ege Üniversitesine veya üniversite adına Maarif Vekâletine bedelsiz olarak devre salâhiyetledirler.	MADDE 4. — Maarif Vekâletince Ege Üniversitesi için lüzumlu olduğu belirtilecek devlete ait gayrimenkuller, İcra Vekilleri Heyeti kararıyle birinci maddede yazılı kurumların çalışmalarına tahsis olunur. İzmir vilâyeti, hususi muhasebeye ve İzmir Belediyesi de belediyeye ait gayrimenkullerden birinci maddede yazılı kurumların tesisine veya çalışmalarına elverişli olanları, vilâyet umumi meclisi veya şehir meclisi kararıyle Ege Üniversitesine veya üniversite adına Maarif Vekâletine bedelsiz olarak devre salâhiyetlidir.
MADDE 9. — Ege Üniversitesine yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler vergi, resim ve harclardan muaftır. Gelir veya Kurumlar Vergisi mükellefleri tarafından Ege Üniversitesine makbuz mukabili yapılacak nakdî bağışlar, yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazançlarından indirilir.	MADDE 5. — Ege Üniversitesine yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler vergi, resim ve harclardan muaftır. Gelir veya Kurumlar Vergisi mükellefleri tarafından Ege Üniversitesine makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar, yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazançlarından indirilir.
GEÇİCİ MADDE 1. — Ege Üniversitesi bu kanunun 6 ncı maddesi gereğince hükmi şahsiyet iktisabedinceye değin kurulacak her fakülte Maarif Vekâletine bağlı olarak çalışır. Üniversite senatosuna ait vazifeler Maarif Vekâletince ifa edilir ve senato yetkileri Maarif Vekili tarafından kullanılır. Bu devre zarfında fakültelerin kürsüleri ve tedris programları Maarif Vekâletince tesbit ve öğretim üyeleri Maarif Vekili tarafından tâyin olunur.	GEÇİCİ MADDE 1. — Bu kanunun ikinci maddesi gereğince hükmi şahsiyet iktisabedinceye kadar Ege Üniversitesinin idaresi ve tedris elemanlarının tâyini 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 74 ve 73 ncü maddeleri hükümleri dâhilinde yapılır. Bu üniversitede bu devre zarfında diğer hususat için benzeri fakültelerin mevzuat, program, nizamname ve talimatnameleri tatbik edilebilir.
GEÇİCİ MADDE 2. — Maarif Vekili geçici 1 nci maddede yazılı fakülte öğretim üyelerine, üniversitelerarası kurulla bilistişare hazırlanacak, bir nizamnameye tevfikan profesör, doçent ve asistan unvanlarını, Üniversiteler Kanununun bu unvan sahiplerine temin ettiği hak ve tahmil eylediği vecibelerle teffize salâhiyetlidir.	
GEÇİCİ MADDE 3. — Geçici 1 nci maddede yazılı fakültelerin başında o fakültenin profesörleri arasından Maarif Vekilince tâyin edilen bir dekan bulunur.	GEÇİCİ MADDE 2. — Geçici birinci maddede yazılı fakültelerin başında o fakültenin profesörleri arasında Maarif Vekilince tâyin edilen bir dekan bulunur.

B. E.

MADDE 4. — Maarif Encümeninin dördüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Maarif Encümeninin beşinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 1. — Bu kanunun 3 ncü maddesi gereğince hükmi şahsiyet iktisabedinceye kadar, Ege Üniversitesi tedris elemanları 4936 sayılı Üniversiteler Kanunundaki derece ve salâhiyeti haiz zevat arasından Maarif Vekilliğince tâyin olunur.

Bu üniversitede bu devre zarfında diğer hususat için benzeri fakültelerin mevzuat, program, nizamname ve talimatnameleri tatbik edilebilir.

MUVAKKAT MADDE 2. — Maarif Encümeninin ikinci geçici maddesi aynen kabul edilmiştir.

Teklif	Mf. E.
GEÇİCİ MADDE 4. — Kuruluş devresinde fakültelerin bütçeleri Maarif Vekâleti bütçesinde Ege Üniversitesine tahsisen açılacak ayrı bir fasılda yer alır.	GEÇİCİ MADDE 3. — Kuruluş devresinde fakültelerin bütçeleri Maarif Vekâleti bütçesinde Ege Üniversitesine tahsisan açılacak ayrı bir fasılda yer alır.
GEÇİCİ MADDE 5. — Ege Üniversitesinin bilûmum inşaat ve tesisatı için yıllık tahsisat miktarı 12 milyon lirayı geçmemek üzere 60 milyon liraya kadar gelecek yıllara sâri taahhütlere girişmeye Nafıa Vekili ve faizleriyle birlikte 30 milyon lirayı geçmemek üzere bono çıkarmaya Maliye Vekili salâhiyetlidir. Bu taahhütlerin gerektirdiği tahsisat her yıl Nafıa bütçesinde hususi bir fasla konulur.	GEÇİCİ MADDE 4. — Ege Üniversitesinin bilûmum inşaat ve tesisatı için yıllık tahsisat miktarı 12 milyon lirayı geçmemek üzere 60 milyon liraya kadar gelecek yıllara sâri taahhütlere girişmeye Nafıa Vekili ve faizleriyle birlikte 30 milyon lirayı geçmemek üzere bono çıkarmaya Maliye Vekili salâhiyetlidir. Bu taahhütlerin gerektirdiği tahsisat her yıl Nafıa bütçesinde hususi bir fasla konulur.
GEÇİCİ MADDE 6. — Maarif Vekâleti Ege Üniversitesi adına her türlü bağış ve vasiyet kabulüne salâhiyetlidir. Maarif Vekâletine veya «Ege Üniversitesine yardım» maksadiyle kurulacak bir derneğe Ege Üniversitesi adına yapılacak bağışlar hakkında da 9 ncu madde hükümleri tatbik olunur.	GEÇİCİ MADDE 5. — Maarif Vekâleti Ege Üniversitesi adına her türlü bağış ve vasiyet kabulüne salâhiyetlidir. Maarif Vekâletine veya «Ege Üniversitesine yardım» maksadiyle kurulacak bir derneğe Ege Üniversitesi adına yapılacak bağışlar hakkında da 5 nci madde hükümleri tatbik olunur.
GEÇİCİ MADDE 7. — Maarif Vekâleti mensupları hariç, Ege Üniversitesinin tesisi hazırlıklarında çalıştırılacak üniversite mensuplariyle maaşlı veya ücretli devlet memurlarına ve memur olmıyan mütehassıs şahıslara, bu mesailerine karşılık olarak İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilecek miktarda ücret vermeye Maarif Vekili salâhiyetlidir. Bu ücretler, Üniversiteler Kanununa göre öğretim üyelerine verilen tazminata halel getirmez.	GEÇİCİ MADDE 6. — Ege Üniversitesinin tesisi hazırlıklarında çalıştırılacak üniversite mensuplariyle maaşlı veya ücretli Devlet memurlarına ve memur olmıyan mütahassıs şahıslara, bu mesailerine karşılık olarak İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilecek miktarda ücret vermeye Maarif Vekili salâhiyetlidir. Bu ücretler, Üniversiteler Kanununa göre öğretim üyelerine verilen tazminata halel getirmez
MADDE 10. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.	MADDE 6. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.
MADDE 11. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.	MADDE 7. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

B. E.

MUVAKKAT MADDE 3. — Maarif Encümeninin üçüncü geçici maddesi aynen kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 4. — Maarif Encümeninin dördüncü geçici maddesi aynen kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 5. — Maarif Encümeninin beşinci geçici maddesi aynen kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 6. — Maarif Encümeninin geçici altıncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 7. — 1955 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (A/2) işaretli cetvelin Maarif Vekâleti kısmındaki 772 nci faslın unvanı (Atatürk ve Eğe üniversiteleri kuruluşu için yapılacak her türlü masraflar) şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 6. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 7. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.